

met zijn groen lichaam toch maar weinig opvalt. De Soendaneezen hebben in den naam het stemgeluid van dezen vogel zeer juist vastgelegd. Zij noemen hem manook (vogel) toeloeng toempoek, wat, volgens Dr. Koningsberger beteekent: helpt verzamelen. Een kleinere vogel van hetzelfde type is de Nkò, eveneens een baardvogeltje, dat lang aaneen niets anders roept dan kó-kó-kó-kó, zonder eind. Daar hooren we een geweldig geklapwiek van groote vogels. Dat zijn rangkoks of neushoornvogels. Nog voor kort heb ik een paartje van vrij dichtbij kunnen gadeslaan. Potsierlijk is hun enorme snavel met uitwas. Het is overbekend, dat tijdens de broedtijd het wijfje door haren echtgenoot wordt ingemetseld.

In het dichte struweel kraakt het telkens. Dat zijn apen, Boedengs, die daar aan hun nieuwsgierigheid voldoen en ons komen begluren. Op een plek waar de bamboe domineert krijgen we ze in het gezicht. Zoodra we echter blijven staan, wordt het den zwarten boschduivels te kras en gaan ze er van door met groote gewaagde sprongen, van de eene zwiepende bamboe op de andere. Wij houden ons niet op om hen te volgen. Boedengs krijg je hier in de buurt genoeg te zien en in een breede strook verwaarloosde koffietuinen, hebben we wel eens troepen gezien van 20 en meer. Ze smulden daar van de bloemen der Dadap.

S. LEEFMANS.

(Wordt vervolgd).

HET POTHOOFD IN MEMORIAM EN ZIJN OPVOLGER.

(Vervolg van blz. 118).

VERTUIGD van de vergankelijkheid van alle aardschen roem en grootheid zullen wij dit treurig plekje letterlijk links laten liggen en naar ons nieuwe dorado voor plantenzieken wandelen. Links van den Zutphenscheweg dien we opkuieren ligt een klein terreintje met dezelfde planten als het Pothoofd plus boksbaard, kale jonker, bilzenkruid, zachte en kleine ooievaarsbek, e. a., rechts een stuk grond van eenige honderden vierkante meters met een chaos van puin en planten, dat in Juli en Augustus met een massa groen en bloemen prijkt. Op den voorgrond staat prachtig het Boerenwormkruid met talloze schermen van gele knopjes, omslingerd door rondom lianende haag- en akkerwinde, wier witte en rose kelken scherp afsteken tegen het omringende wirwar van geel en groen. Hoe mooi die gele knoppen van Chrys. vulgare te midden van groen en wit zijn, wanneer ze zooals een eindje verder met duizenden naast elkaar staande schermen alle andere kleuren verdringen en bijna geen spoor van groen of iets anders doorlaten, zijn ze juist niet zoo lieflijk en poëtisch. De Kamillen sluiten zich aaneen tot aardige perkjes van wit en geel, die hier en daar moeten wijken voor een macht van reusachtige honingklavers, de getrouwe kameraden van weinig minder hooge artemisia's. Daartusschen zwermen Sinapis-soorten en Brassica-dito's met nog een heeleboel andere Cruciferen, die het er op schijnen toegelegd te hebben, den botanist door het vormen van allerhande variëteiten, bastaarden, kruisingen en wat dies meer zij tot wanhoop of tot onverschilligheid te brengen. Kortom, het is daar vóór ons een warwinkel, een wanordelijk door-elkaar-gegroeit van doodgewone en van zeldzame planten, die alle om licht, ruimte en voedsel vechten, een verbitterde strijd, die bijna altijd tot ondergang der

uitheemsche soorten leidt. Reusachtige zonnebloemen schieten op, bloeien eenen zomer prachtig, verdwijnen en komen niet terug; hun soort moet er het loodje bij leggen, terwijl het nietig driekleurig viooltje met succes den strijd tegen schijnbaar alles overweldigende concurrenten volhoudt en elk jaar opnieuw haar kleine vriendelijke bloempjes openvouwt.

't Vorig jaar vond ik hier *Delphinium orientale*, een soort, die veel zeldzamer is dan onze *Delph. consolida*, maar er in sierlijkheid en gratie voor moet onderdoen. Die Veldridderspoor is dat mooie zoo eigen, dat ze haar schoonheid zelfs in herbariën niet verliest, wat met tal van andere planten jammer genoeg het geval is, b.v. met de orchideeën, die van pronkjuweeltjes der weide in dor-droog-bruine mummies veranderen, die behalve in vorm in alle opzichten een treffende gelijkenis met hooi vertoonen, wat al reeds duizend keer terecht opgemerkt

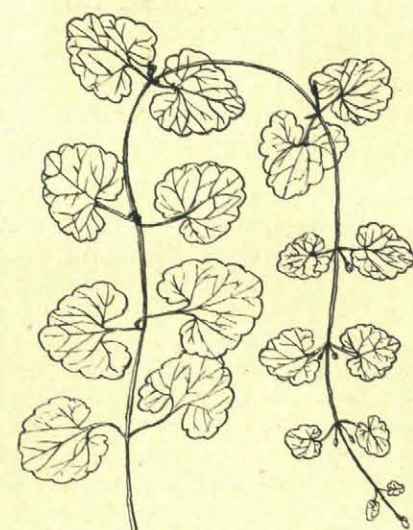
is. De fijnverdeelde

bladslippen van

Delphinium krim-

pen wel wat in, doch het mooie blauw van de bloemen blijft behouden en ook haar vorm lijdt geen groote schade, als de pers er van ter zijde op wordt uitgeoefend; dan krijgt men heel aardig het profiel van de bloem. Met een beetje handigheid kan men de bloemen wel overlangs tusschen de droogvellen krijgen en als de schimmel ons succes dan niet tot nul reduceert, kan men 's winters nog van de zomerschoonheden genieten. De teekening is niet veel zaaks, die had mijn kameraad beter moeten maken.

Wie de Canadecsche Fijnstraal heeft willen drogen merkte zeker op, dat na een

Glechoma hederacea (Hondsiraf).

verblijf van enkele dagen tusschen het filtreerpapier alle fijne bloemetjes getransformeerd waren in heel veel lichte pluïsbolletjes, die niets anders als *legio* miniatuurvruchtjes waren. Dit aardige plantje is hier bij de gasfabriek in verbazende hoeveelheden aanwezig en houdt wakker den strijd vol met zijn Nederlandsche collega's-composieten, die den indringer maar niet kunnen verdrijven, evenmin als zijn broertje *Erig. acer*, die ook al uit Noord-Amerika hierheen verdwaald is. Beide plantjes hebben hier te lande reeds lang burgerrecht verkregen en schijnen dan ook hun akklimatisatie goed te kunnen verdragen.

Van de andere planten vallen *cichorei*, *veldlathyrus*, *pracht-slingers* van het hondsdrif, braamsoorten, wolfsmelken en de peen het meest in 't oog door hun groot aantal, maar

Delphinium consolida (Wilde ridderspoor).

Centaurea melitensis L.

natuurlijk zijn dit slechts een klein deel van de planten, die hier, evenals op alle ruige plaatsen, te vinden zijn.

Op een snikheeten middag van den gedenkwaardig heeten zomer van 1911 vond ik hier een merkwaardig plantje, dat me direct aan *Centaurea solstitialis* herinnerde. De stengels waren ietsje gevleugeld, het bloemhoofdje was geel en de omwindselblaadjes droegen dergelijke stekels en punten als *C. solstitialis* ze heeft; alleen was alles hier op kleinere schaal. In de flora's kon ik het ding echter niet behoorlijk thuis brengen, ook al doordat de bloempjes zelf van tamelijk minimale afmetingen waren en vooral, zooals later bleek, doordat het nog in geen enkele Nederlandsche flora te vinden is. Om alle onzekerheid uit de wereld te helpen heb ik het exemplaar toen maar met nog enkele andere onbekende grootheden naar den heer Heukels gestuurd, die heel welwillend het zaakje opknapte en deze vondst als *Centaurea melitensis* L. herkende, een soort, die reeds op sommige plaatsen in ons land is aangetroffen en in de volgende (dertienste) druk van de schoolflora een plaatsje zal vinden.

Straks noemden we het geslacht *Delphinium* al eens, nu moet het nog eens een beurt hebben om het volgende geval: aan een reusachtig exemplaar van *Delphinium Consolida* merkte ik een bloem op, die geen spoor had, dus die den naam Ridderspoor niet meer verdiende. Met een sterke loupe bezien, bleek de bloem geheel ongeschonden te zijn; van een breuk of scheur viel niets te ontdekken, zoodat we niet kunnen aannemen, dat de spoor er op de een of andere manier afgerukt zou zijn. Op een terreintje achter de gasfabriek, waar we straks nog wel zullen komen, vond ik bovendien aan een *Delphinium*-exemplaar twee bloemen, die nog meer van het gewone type afweken. Van de lange spoor was ook hier niets aanwezig, maar inplaats daarvan droeg ieder kroonblad, dat op merkwaardige wijze vervormd was, een korte spoor. Het verschijnsel loopt geheel parallel aan de abnormale sporenvorming bij de Vlasbekken en is dus niets anders dan een geval van pelorie, dat voorzoover ik weet nog niet bij deze soort is opgemerkt. Door een ongelukkig toeval kon er geen teekening van de bloemen gemaakt worden en dus moet ik de lezers met alleen de vermelding van het feit tevreden stellen.

Kuieren we verder de gasfabriek om, dan vallen links door hun uitgestrektheid de z.g. Bergweiden in 't oog, die, al naar het jaargetijde is veel, weinig en niets te zien geven. In 't voorjaar zijn ze een zachtgolvende lila of gele zee, al naar het in den bloeitijd der pinksterbloemen of dien der boterbloemen valt; 's zomers vinden we er veldsalie, look en in enkele afgelegen slootjes zelfs blaasjeskruid, terwijl de herfst en ook de nazomer niets heeft om zich mee te tooien als enkele composieten. De zomer heeft dus wel het meest belangwekkende deel der flora, niet alleen door de veldsalie en het blaasjeskruid, die respectievelijk het meest bekend zijn door de leuke hefboom-inrichting der meeldraden en door de merkwaardige vanginrichtingen aan de ondergedoken bladeren, maar ook door die doodeenvoudige look, die misschien nog niet de minste van het drietal is. Boven op een slanken steel prijkt gewoonlijk een scherm van lila bloempjes, maar dikwijls gebeurt het ook, dat die bloeiwijze vervangen is door een hoopje groene knopjes, die aanvankelijk in een vliezige scheede verborgen zitten, dan langzamerhand in dikte toenemen, het omhulsel verbreken en ten slotte afvallen. De geslachtelijke voortplanting heeft dus plaats gemaakt voor de ongeslachtelijke, want die bolronde dingetjes zijn niets anders dan vermenigvuldigingsorganen, z.g. broedbollen, die weer aan nieuwe planten het aanzijn kunnen geven. Soms gebeurt het ook wel, dat nog aan de moederplant die broedbollen uitloopers gaan vormen, wat we dus zouden kunnen vergelijken met het kiemen of uitloopen van aardappelen in den kelder; alleen zijn daar de uitloopers wit, natuurlijk door het ontbreken van licht.

Op deze weiden zijn dus nog wel interessante dingen te vinden, maar omdat het ons nu in de eerste plaats om Pothoofd-materiaal te doen is, wat in deze groene velden niet te vinden is blijven wij hier niet langer; daarvoor moeten wij den weg achter de gasfabriek nog afleggen, tot we voor de brug over het kanaal van de meelfabriek staan. Rechts van den weg, aan de zijde van de

gasfabriek, is niet veel bijzonders te vinden. Een paar stumperige artemisia's, die hun treurig voorkomen wijten aan het onvruchtbare zand, waar ze onmogelijk goed in kunnen tieren met enkele exemplaren van *Carduus nutans* zijn niet in staat om den wegwant een begroeid voorkomen te geven. Langzamerhand zal dat echter wel komen als er van lieverlede wat teelaarde gevormd en aangebracht wordt op het geelwitte steriele zand, dat voor den aanleg van den weg is gebruikt. Op het bouwland aan de andere zijde tieren op het oogenblik nog rogge en aardappelen en vooral niet minder klaprozen en korenbloemen, maar of dat eeuwig zoo zal blijven is de groote vraag, nu de nijverheid bezig is de landbouwers weg te jagen en een ijzerfabriek tusschen aardappels en rogge heeft neergezet, die natuurlijk gevolgd wordt door diverse woningblokken, waarvan de eerste er al zijn. Nu, d.i. in Juli, weet men al haast niet, waar wat gezaaid of gepoot is en waar niet; alles is plat getrapt en verwilderd en overall verdringen de onkruiden de cultuurgewassen. *Specularia perfoliata* is door zijn helder-violette bloemtrossen het meest opvallend en ook de polletjes *Myosotis arvensis* teekenen zich tamelijk scherp af. Het merkwaardigst is de overvloed van *Euphrasia Odontites*, die hier in den omtrek niet bijzonder algemeen is en dan de brutaliteit, waarmee verschillende distels het bouwland als hun domein beschouwen en het van den weg af binnendringen. Het zal echter wel niet lang meer duren, of ook hier zullen de huizenrijen verrijzen op de plaatsen, waar nu nog klaproos en korenbloem tusschen de distels pronken.

Naschrift: Dezen zomer heb ik nog eens een paar malen den boel hier bekeken en toen zag ik, dat de landbouwers, zeker uit wraak, dat hun aan de andere zijde van den weg zooveel gebied ontnomen was, een groot gedeelte van de Bergweiden geannexeerd hebben. Nu ziet het er groen de heele lente door en in den nazomer geel, het goudgeel der halmen volgens de dichters. Maar de heldergeelgolvende zee van boterbloemen in het voorjaar is voor altijd verdwenen en pinksterbloemen behooren hier ook tot het verleden. Achteraan is echter nog een stukje overgebleven en daar is nog het Blaasjeskruid te vinden; daar bloeien nog pinkster- en boterbloemen, veldsalie en look, kattestaart en ruit. Wanneer zal ook dat verdwijnen?

J. BRUMMELKAMP.

(Wordt vervolgd).

SATURNIA PAVONIA.

ER gaat geen week voorbij of ik stap op het veerbootje, dat me zal brengen naar de Waalhaven, waarachter, zooals de lezer zich zal herinneren, de Koedood ligt. Ik wil het nu eens hebben over de rupsen van een heel mooie vlindersoort, die ik heb aangetroffen op een van mijne excursies naar mijn »terrein«. Het was den derden Juli van dit jaar. Mijn vriend Koningsberger en ik hadden het plan opgevat, dien dag naar de Koedood te gaan. Het geval zat namelijk zoo. Mijn vriend had een paar dagen vroeger in een wilgenboschje rupsen aangetroffen, die na zorgvuldig onderzoek rupsen bleken te zijn van de Nachtpauwoog, *Saturnia Pavonia*. We stonden gewoonweg versteld! Nachtpauwoogen in onze Koedood? In die nattigheid? We wisten niet beter of de *Saturnia Pavonia* kwam alleen voor in droge streken, op de Veluwe b.v. Dit bracht ons wel wat aan het wankelen en we vonden dat de rupsjes toch niet zoo precies op Pavoniarupsen geleken! Zooals de lezer weet, zijn de rupsen van de Nachtpauwoog groen met fluweelzwarte dwarsbanden, bezet met rood gele knopjes. De rupsjes die mijn vriend in de Koedood had gevonden waren grijs met gele knopjes. Niet veel gelijkenis, nietwaar?

Maar nu was er nog iets dat onze meeningen sterk den Pavonia-kant deed opgaan: in